

การมีล่ามในชั้นสอบสวนคดีอาญา*

CLAIM AN INTERPRETER IN THE CLASS CLEARING THE CASE

วีรยุทธ ตาฮา

WEERAYOOT TAHA

กองบังคับการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบ

Anti-Corruption Police Division, Thailand

E-mail: weerayootaha@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์ถึงปัญหาอุปสรรคต่างๆ ของกฎหมายเกี่ยวกับการจัดหาล่ามในชั้นสอบสวน วัตถุประสงค์เพื่อนำไปสู่การแก้ไขตัวบทกฎหมายเกี่ยวกับการจัดหาล่าม โดยอาศัยข้อมูลจากการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายต่างๆ ทั้งของไทยและต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปเป็นบรรทัดฐานหรือแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงแก้ไขตัวบทกฎหมายของไทยที่มีอยู่ ให้ความสมบูรณ์และเหมาะสมยิ่งขึ้น โดยศึกษาค้นคว้ารวบรวมจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิเช่น ตัวบทกฎหมาย ตำรากฎหมาย วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ เอกสารวิจัย บทความวิชาการที่เกี่ยวข้องต่างๆ และค้นคว้าข้อมูลทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเป็นหลัก จากแหล่งข้อมูลทั้งภายในและภายนอกประเทศที่เกี่ยวกับการจัดหาล่ามในชั้นสอบสวน มาศึกษาเปรียบเทียบ วิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อให้ได้มาซึ่งแนวทางในการสร้างกฎหมายให้ครอบคลุม ผลการศึกษาพบว่า แม้ประเทศไทยจะมีกฎหมายเกี่ยวกับการจัดหาล่าม คือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 13 ใช้อยู่แล้ว แต่ยังมีปัญหาจากตัวบทกฎหมายที่บัญญัติไม่ครอบคลุมในบางประเด็น ได้แก่ ประเด็นคุณสมบัติล่าม หากล่ามไม่มีคุณสมบัติเพียงพอก่อให้เกิดความเสียหายในกระบวนการสอบสวนเป็นอย่างยิ่ง อาจส่งผลให้การสอบสวนนั้นมิชอบด้วยกฎหมาย และประเด็นการจัดหาล่าม กฎหมายไม่ได้กำหนดไว้ว่าจะจัดหาล่ามได้จากที่ใด โดยวิธีการใด ทั้งสองประเด็นดังกล่าวมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง จากการศึกษานี้เปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศถึงคุณสมบัติและการจัดหาล่ามได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ พบว่ามีเนื้อหาของสาระของกฎหมายในการจัดหาล่ามที่มีประสิทธิภาพอย่างยิ่ง หากนำมาตราทางกฎหมายเกี่ยวกับการจัดหาล่ามของประเทศ

* Received 18 June 2020; Revised 20 July 2020; Accepted 25 August 2020

ดังกล่าว จะเกิดแนวทางในการประยุกต์ใช้แก้ปัญหาและอุปสรรคที่มีอยู่สมบูรณ์และเหมาะสมยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: กระบวนการยุติธรรม, การสอบสวน, พนักงานสอบสวน, ล่าม

Abstract

This academic article is intended to study and analyze various problems and obstacles of the law relating to the interpreters at the interrogation stage, in order to amend the existing provisions concerning such matter based on the information derived from the comparative study of Thai and foreign laws. This study has been mainly conducted by collecting the related Thai and foreign laws, textbooks, theses, thesis papers, research papers, various related academic articles and the online information. The above gathered information are compared, analyzed, and synthesized, to generate the comprehensive and complete laws in such regard. According to the study, although article 13 of Thai Criminal Procedural Code prescribes the procurement of the interpreter, the provision does not cover certain issues. For instance, the qualifications of the interpreter. If the interpreter is not qualified, it can severely damage the investigation process, and may cause the unlawful investigation. Such article also does not indicate the sources and the methods to procure the interpreter which are essential as well. Moreover, the research has found that the laws regarding the interpretation in the investigation process of the United States of America and the United Kingdom are very effective, and should be endorsed to solve the problems and the obstacles in Thai laws regarding such issue.

Keywords: Judicial Process, Investigation, Investigative Officer, Interpreter

บทนำ

ประเทศไทยโดยรอบมีอาณาเขตติดกับประเทศเพื่อนบ้านเกือบทุกภาค ประชาชนมีวิถีชีวิตและภาษาที่หลากหลายแตกต่างกัน ส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลทางด้านวิถีชีวิตและภาษามา

จากประเทศเพื่อนบ้านที่ติดกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ หรือเรียกอีกอย่างว่า “ภาษาท้องถิ่นหรือภาษาถิ่น” ของแต่ละภาค ประชาชนส่วนใหญ่จะไม่เข้าใจภาษาไทยภาคกลางซึ่งเป็นภาษาของทางราชการ อาจสื่อสารได้บ้างแต่ไม่ถ่องแท้ อีกทั้งประเทศไทยเป็นเมืองท่องเที่ยวที่สำคัญของโลกแห่งหนึ่ง มีผู้เดินทางเข้ามาเพื่อท่องเที่ยวในแต่ละปีเป็นจำนวนมาก หรือชาวต่างชาติที่พำนักอยู่ในประเทศไทย ย่อมมีภาษาที่หลากหลายเช่นเดียวกัน ดังนั้นบุคคลดังกล่าวส่วนใหญ่จึงใช้ภาษาของตนเองในการพูดสื่อสารในชีวิตประจำวัน และไม่สามารถพูดหรือเข้าใจภาษาไทยได้อย่างถ่องแท้ อย่างไรก็ตามเมื่อเกิดคดีอาญาขึ้นกระบวนการสอบสวนของไทยบังคับให้ต้องใช้ภาษาไทยเท่านั้น จึงเกิดปัญหาในการสื่อสารระหว่างพนักงานสอบสวนกับบุคคลดังกล่าว ฉะนั้น “ล่าม” จึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้แปลภาษาเพื่อให้เข้าใจระหว่างกันได้อย่างถ่องแท้ อาจพูดได้ว่าล่ามมีบทบาทเป็นอย่างสูง อีกทั้งเป็นตัวกลางในการเชื่อมโยงจากภาษาหนึ่งไปยังภาษาหนึ่งก่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกันแก่คู่กรณีที่เกี่ยวข้องและสามารถที่จะดำเนินต่อไปได้ทั้งในด้านการพิสูจน์ทราบพฤติการณ์แห่งคดี รับทราบข้อเท็จจริงแห่งคดี หรือการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาได้อย่างเต็มที่ อีกทั้งทำให้การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนได้อย่างถูกต้องเกิดความเป็นธรรมกับคู่กรณีในคดีและเกิดความเป็นธรรมต่อสังคมโดยรวม และตามหลักสิทธิมนุษยชนที่คู่กรณีในคดีอาญาควรต้องรู้ในทุกกระบวนการสอบสวน ทุกคนควรได้รับโอกาสเข้าถึงกระบวนการสอบสวนอย่างแท้จริง เพื่อให้มีสิทธิต่อสู้คดีได้อย่างอิสระและเต็มกำลังความสามารถ

สิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม (Access to justice) เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่สำคัญยิ่งอย่างหนึ่งของมนุษย์ มนุษย์ทุกคนต้องสามารถเข้าถึงได้โดยไม่ถูกจำกัดสิทธิและทุกคนย่อมได้รับการคุ้มครองและมีสิทธิอย่างเท่าเทียมกันตามกระบวนการของกฎหมายอย่างเป็นธรรม แต่ในความเป็นจริงกลับพบว่าประชาชนตามภูมิภาคต่างๆ ยังไม่สามารถเข้าถึงความยุติธรรมได้โดยแท้จริง เพราะภาษาพูดในการสื่อสารประจำวันเป็นภาษาท้องถิ่น หรือภาษาถิ่น ไม่ใช่ภาษาไทย ไม่สามารถพูดหรือเข้าใจภาษาไทย ปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อ การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นสอบสวนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ชั้นสอบสวนถือเป็นต้นธารแห่งกระบวนการยุติธรรมที่มีความสำคัญยิ่งต่อการพิจารณาคดีอาญาในชั้นต่อไป หากพนักงานสอบสวนไม่สามารถเข้าใจภาษาที่คู่กรณีในคดีพูด หรือคู่กรณีในคดีไม่สามารถพูดหรือเข้าใจภาษาไทยที่ใช้ในการสอบสวนแล้ว กระบวนการสอบสวนจะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพได้อย่างไร ฉะนั้นล่ามย่อมมีความจำเป็นเพื่อทำหน้าที่แปลภาษาให้เกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ ถูกต้องตรงกัน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 13 ได้บัญญัติเกี่ยวกับล่ามไว้

แล้ว แต่ยังไม่ครอบคลุมในบางประเด็นที่สำคัญๆ กล่าวคือปัจจุบันกฎหมายกำหนดไว้แต่เพียงให้พนักงานสอบสวนทำหน้าที่รับผิดชอบในการจัดหาล่ามให้กับผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือพยานเท่านั้น ส่วนประเด็นที่สำคัญยังไม่มีกำหนดไว้ อาทิเช่น ประเด็นเรื่องคุณสมบัติของล่ามและประเด็นเรื่องการจัดหาล่ามในคดีอาญาในชั้นสอบสวน ซึ่งยังไม่มีบัญญัติที่จะทำให้หน่วยงานมีอำนาจหน้าที่ในการจัดหาล่ามได้ และเป็นบรรทัดฐานเดียวกัน ส่วนสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เป็นต้นสังกัดของพนักงานสอบสวนระดับสถานีตำรวจทั่วราชอาณาจักร ก็ยังไม่มีกฎหมายหรือระเบียบใดในเรื่องดังกล่าวแต่อย่างใด

ปัญหาทางปฏิบัติ คือ หากคู่กรณีในคดีเป็นคนท้องถิ่นหรือคนถิ่นหรือชาวต่างชาติที่ไม่สามารถพูดหรือเข้าใจภาษาไทย ถึงแม้พนักงานสอบสวนจะจัดหาล่ามให้แก่บุคคลดังกล่าวก็ตาม แต่ผู้ที่จะมาเป็นล่ามที่นั่น จะเข้าใจในกระบวนการทางอาญาบ้างหรือไม่ หรือจะสื่อสารได้ตรงประเด็นข้อกฎหมายมากน้อยเพียงใด โดยเฉพาะผู้ต้องหาซึ่งกฎหมายให้การคุ้มครองสิทธิเป็นพิเศษ การจะให้เข้าใจถึงสภาพข้อกล่าวหาและรายละเอียดพฤติการณ์แห่งคดีที่ถูกกล่าวหาว่าเขาได้กระทำความผิดได้อย่างไร และจะรับทราบถึงสิทธิของตนในการปฏิเสธโดยความสมัครใจที่จะไม่ให้คำให้การใดๆ อย่างไร หากไม่มีล่ามแปลที่มีคุณสมบัติเพียงพอก่อให้เกิดความเสียหายได้ หรือทำให้กระบวนการสอบสวนคดีอาญาเป็นไปอย่างล่าช้า อาจมีผลกระทบต่อเสรีภาพและสิทธิต่างๆของคู่กรณีในคดี และอาจร้ายแรงไปจนกลายเป็นกระบวนการสอบสวนที่ไม่เป็นธรรมและไม่ชอบด้วยกฎหมาย ผู้ศึกษาจึงเล็งเห็นถึงเรื่องคุณสมบัติของล่ามในกระบวนการสอบสวนนั้น เป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งมีผลกระทบโดยตรง ควรที่จะต้องกำหนดคุณสมบัติล่ามในการสอบสวนให้ชัดเจน สิ่งเหล่านี้เองนำไปสู่ปัญหาการจัดหาล่ามในชั้นสอบสวนนี้ (ศิริณา พัฒนภูทอง, 2560) เทียบกับศาลยุติธรรม ถึงแม้ศาลไม่มีบริการล่ามภาษาที่เหมาะสมทุกภาษาอย่างเพียงพอสำหรับคนที่ถูกจำกัดในการสื่อสารทุกๆ ภาษาก็ตาม แต่ศาลก็มีล่ามภาษาสากลที่คนทั่วไปให้การยอมรับ ตลอดจนได้จัดให้มีการสัมมนาฝึกอบรมทักษะเพื่อสร้างความชำนาญจนเกิดความเชี่ยวชาญให้กับล่าม (สรารุช เบญจกุล, 2554) ศาลยุติธรรมได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการทำหน้าที่ล่าม จึงจัดทำประมวลจริยธรรมล่ามในศาลยุติธรรมทั้งหมด 5 ข้อ สำหรับการทำหน้าที่ล่ามให้เป็นไปอย่างถูกต้องในแนวทางเดียวกัน เป็นธรรมและเที่ยงตรง และสามารถทำการตรวจสอบได้ จากการศึกษาค้นคว้าพบว่ากฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษ มีเนื้อหาสาระ มาตรการ และกลไกของกฎหมายที่มี

ประสิทธิภาพสามารถนำเอามาประยุกต์และปรับใช้กับกฎหมายของประเทศไทยเพื่อให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นได้

จากความสำคัญข้างต้น ผู้เขียนจึงมีความสนใจศึกษาเรื่อง “กฎหมายเกี่ยวกับการจัดหาล่ามในชั้นสอบสวน” ด้วยวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาในทางกฎหมายเปรียบเทียบกฎหมายเกี่ยวกับการจัดหาล่ามในชั้นสอบสวนของไทยและต่างประเทศ และเพื่อแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเกี่ยวกับการจัดหาล่ามให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น บทความวิชาการนี้ศึกษาเฉพาะพนักงานสอบสวนในสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ไม่ครอบคลุมถึงหน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวนคดีอาญาอื่นแต่อย่างใด

เนื้อหา

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดหาล่ามในคดีอาญา

การศึกษาเรื่องกฎหมายเกี่ยวกับการจัดหาล่ามในชั้นสอบสวนนี้ เป็นการศึกษาแนวทางในการกำหนดกฎหมายหรือระเบียบเกี่ยวกับการจัดหาล่ามในชั้นสอบสวนในคดีอาญา ในกรณีพนักงานสอบสวนไม่สามารถสื่อสารกับบุคคลที่เกี่ยวข้องในคดีอาญาได้ ทั้งนี้เพื่อให้บุคคลดังกล่าว สามารถเข้าใจตรงกันในประเด็นข้อพิพาทและอื่นๆ ในการนี้ผู้ศึกษาได้อาศัยวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเป็นแนวทางการวิเคราะห์วิจัย ดังนี้

1. แนวคิดเรื่องการมีล่ามในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา หลักการสำคัญของการจัดหาล่ามในกระบวนการยุติธรรมของไทย ก็คือการทำให้บุคคลทุกคนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมเข้าใจถูกต้องตรงกัน ดังนั้นกฎหมายไทย คือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 13 จึงกำหนดให้ การสอบสวนใช้ภาษาไทย แต่ถ้ามีความจำเป็นต้องแปลภาษาไทยท้องถิ่นหรือภาษาถิ่นหรือภาษาต่างประเทศเป็นภาษาไทย หรือต้องแปลภาษาไทย เป็นภาษาไทยท้องถิ่น หรือภาษาถิ่นหรือภาษาต่างประเทศ ให้ใช้ล่ามแปล ในกรณีที่ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือพยาน ไม่สามารถพูดหรือเข้าใจภาษาไทย หรือสามารถพูดหรือเข้าใจเฉพาะภาษาไทยท้องถิ่นหรือภาษาถิ่นและบุคคลเหล่านั้นไม่มีล่าม ให้พนักงานสอบสวนจัดหาล่ามให้โดยมิชักช้า (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2551)

หลักการสำคัญของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 13 คือ การสอบสวนต้องใช้ภาษาไทย หากจำเป็นต้องใช้ภาษาอื่นนอกจากภาษาไทยให้ใช้ล่าม ส่งผลกระทบต่อผู้ต้องการล่ามโดยตรง การไม่มีล่ามอาจก่อปัญหาในกระบวนการยุติธรรม นาย

สรราชูธ เบญจกุล รองเลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม กล่าวว่า ประเด็นการขาดล่าม ผู้เชี่ยวชาญภาษาถิ่นในการพิจารณาคดีนั้นเป็นเรื่องที่ต้องตรวจสอบแก้ไขต่อไปเนื่องจากขัดต่อประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 13 ซึ่งศาลต้องจัดหาล่ามไว้ให้พร้อมในการพิจารณาคดี (ศุภชัยเพื่อชุมชน สำนักข่าวอิศรา, 2556)

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าล่ามเป็นองค์ประกอบที่สำคัญมากในกระบวนการยุติธรรม เพราะล่ามสามารถทำให้บุคคลทุกคนในกระบวนการยุติธรรม เข้าใจตรงตรงกันและสามารถดำเนินบทบาทของตนได้อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะผู้ต้องหา หากล่ามทำให้ผู้ต้องหานั้นเข้าใจข้อกล่าวหา พฤติการณ์แห่งคดี และกระบวนการดำเนินคดีอย่างถูกต้องชัดเจนแล้ว ก็จะทำให้ผู้ต้องหาสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่และได้รับความเป็นธรรม ซึ่งจะเป็นผลดีต่อกระบวนการยุติธรรมในภาพรวม (สมนึก เขมทองคำ, 2559)

2. แนวคิดเรื่องหลักการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม แนวคิดนี้เกิดขึ้นในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 มีหลักการสำคัญว่ารัฐต้องมีหน้าที่ที่จะต้องสอดส่องดูแลว่า บุคคลทุกคนสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ (ชลธิชา เกียรติสุข, 2554) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกระบวนการยุติธรรมของรัฐ เช่น การดำเนินคดีอาญา ดังนั้นทุกคนจึงควรได้รับการปฏิบัติจากหน่วยงานของรัฐอย่างเท่าเทียมกัน ดังคำกล่าวที่ว่า “สิทธิของประชาชนจะปราศจากความหมาย หากขาดไว้ซึ่งกลไกในการเข้าถึงความยุติธรรม” (The Public Rights is Meaningless Without Mechanism for Access to Justice)

ความเข้าใจในภาษาที่ใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาก็เป็นประเด็นหนึ่งของการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมรัฐ ฉะนั้นหากบุคคลทุกคนในคดีอาญาไม่สามารถเข้าใจภาษาซึ่งใช้ในกระบวนการดำเนินคดีแล้ว การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างเท่าเทียมกันย่อมเป็นไปได้ ดังนั้นล่ามผู้ซึ่งกระทำให้บุคคลดังกล่าวสามารถเข้าใจซึ่งกันและกัน จึงได้รับการรับรองจากกฎหมายหลายฉบับ อาทิ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights: UDHR) และกติกาสากระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights: ICCPR) รวมถึงกฎหมายภายในของประเทศต่างๆ (ณัฐอร ศรีสว่าง, 2558)

3. แนวคิดเรื่องความสามารถในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร มนุษย์ใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารเป็นสิ่งสำคัญ ภาษาศาสตร์ในเชิงสังคม จึงมีความจำเป็นต้องศึกษาจากภาษาที่เป็นจริงตามธรรมชาติและไม่ต้องคำนึงถึงความถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ นักภาษาศาสตร์ เดล ไฮม์ส์ (Dell Hymes) ให้ความเห็นว่า แนวคิดของ นอม ชอมสกี (Noam Chomsky) ที่แบ่งความสามารถ

ทางภาษาเป็นความรู้ ความเข้าใจภาษา กับความสามารถในการใช้ภาษานั้นยังไม่สมบูรณ์พอ เพราะไม่ได้รวมถึงองค์ประกอบด้านวัฒนธรรมและสังคม ซึ่งจำเป็นต่อการนำภาษาไปใช้ในการติดต่อสื่อสารในสถานการณ์จริงในชีวิตปกติ ตามความเห็นของ นอม ชอมสกี (Noam Chomsky) ภาษาประกอบด้วยความรู้ ความสามารถ 4 ประการ คือ (1) ความรู้ว่าภาษาที่ใช้ นั้นถูกต้อง (2) ความรู้ว่าภาษาที่ใช้นั้นนำไปใช้ได้จริง (3) ความรู้ว่าภาษาที่ใช้นั้นจะใช้อย่างไรให้เหมาะสมกับสถานการณ์และ (4) ความสามารถที่จะใช้ภาษาอย่างไรให้เป็นที่ยอมรับในสังคม ซึ่งถ้าเป็นไปตามนี้จะพบว่ารูปแบบการใช้ภาษาของมนุษย์มีความสัมพันธ์ต่อรูปแบบทางวัฒนธรรมและสังคมที่ตนอาศัยอยู่ ฉะนั้น การสื่อสารของมนุษย์จึงไม่ใช่มีเพียงความรู้กฎเกณฑ์ของภาษาเท่านั้น แต่จำเป็นที่จะต้องมีความเข้าใจและความรู้ในสังคมและวัฒนธรรมของคู่สนทนาด้วย กล่าวคือ ผู้พูดจะต้องรู้จักเลือกใช้ภาษาให้เหมาะสมกับสถานการณ์และความสัมพันธ์กับตัวผู้ฟัง หรือผู้ร่วมในการสนทนาด้วย (ชัยวุฒิ ออกฉิม, 2556)

หลักการเกี่ยวกับการจัดการล่ามชั้นสอบสวนของไทยและต่างประเทศ

กฎหมายของแต่ละประเทศอาจมีรูปแบบของกระบวนการสอบสวนและบทบาทของล่ามตลอดจนกระบวนการจัดการล่ามในชั้นสอบสวนแตกต่างกัน เพราะระบบกฎหมายของแต่ละประเทศต่างกัน อาทิ ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศอังกฤษ ซึ่งเป็นกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้ว มีมาตรฐาน วิธีการ และขั้นตอนซึ่งต่างจากประเทศไทย

1. ประเทศไทย การสอบสวนดำเนินการโดยพนักงานสอบสวนเป็นส่วนใหญ่และกฎหมายไทย ได้แก่ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 13 กำหนดว่า “การสอบสวนให้ใช้ภาษาไทย” แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือประเทศไทยมิได้มีและใช้แต่เพียงภาษาไทยเท่านั้น ประชาชนยังมีและใช้ภาษาท้องถิ่นหรือภาษาถิ่นรวมทั้งภาษาต่างประเทศอีกจำนวนมาก ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาอุปสรรคสำหรับการสอบสวนเป็นอย่างยิ่ง ในประเด็นนี้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 13 กำหนดแต่เพียงว่า “ในกรณีที่ผู้ต้องหาไม่สามารถพูดหรือเข้าใจภาษาไทยและไม่มีล่าม ให้พนักงานสอบสวนจัดหาล่ามให้โดยมิชักช้า” ซึ่งไม่ได้กำหนดให้ครอบคลุมถึงคุณสมบัติของล่ามและจะจัดหาล่ามได้จากที่ใด กฎหมายไม่ได้บัญญัติไว้แต่อย่างใด

2. ประเทศสหรัฐอเมริกา มีกฎหมายเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานในการจัดหาล่ามให้กับผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญา บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ข้อ 28 (Federal Rules of Criminal Procedure Rule 28 : FRCP) ไว้ว่า

“ศาลมีอำนาจหน้าที่ในการคัดเลือกและแต่งตั้งล่าม จะจ่ายค่าตอบแทนให้อย่างเหมาะสม โดยค่าตอบแทนนี้จะจ่ายจากกองทุนที่รัฐบาลจัดตั้งขึ้นตามกฎหมาย ตามที่ศาลกำหนดไว้” (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาสหรัฐอเมริกา, ข้อ 28) เพราะศาลจะเป็นผู้ทำการสอบสวนผู้ต้องหาและเป็นที่เข้าใจโดยทั่วกันว่า ล่ามในศาลเป็นบุคคลที่ช่วยทำให้ปัญหาในการสื่อสารหมดไป ได้ให้ความสำคัญกับการมีล่ามในศาลโดยเฉพาะคดีอาญา การมีล่ามทำให้การสอบสวนคดียุติธรรมมากขึ้น เนื่องจากผู้ที่ไม่สามารถเข้าใจภาษาอังกฤษได้ สามารถเข้าใจและรับทราบสิทธิที่ตนพึงมีในการต่อสู้คดี (ศิริินภา พัฒนภูทอง, 2560) การกำหนดสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยในการมีล่ามข้างต้นแสดงให้เห็นว่าประเทศสหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญกับสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลย ในกรณีไม่สามารถพูดหรือเข้าใจภาษาอังกฤษ กฎหมายกำหนดให้ศาลเป็นผู้ใช้ดุลพินิจแต่งตั้งล่ามให้กับผู้ต้องหาหรือจำเลยตลอดจนพยาน อนึ่งนอกจากศาลมีดุลพินิจในการแต่งตั้งล่ามแล้ว ศาลยังมีดุลพินิจที่จะเปลี่ยนตัวล่ามเมื่อใดก็ตามเมื่อเห็นว่าล่ามนั้นไม่มีคุณสมบัติดีพอ หรือมีเหตุสมควรอื่นๆ ประเทศสหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญกับล่ามมาก ดังนั้น นอกเหนือจากกฎหมายอาญาแล้ว Rule of Evidence Rule 604: RE จึงกำหนดให้ล่ามมีสถานะเทียบเท่ากับพยานผู้เชี่ยวชาญ ตามกฎหมายลักษณะพยานของประเทศสหรัฐอเมริกา ข้อ 604

การจัดหาล่าม กฎหมายว่าด้วยล่ามปรากฏในกฎหมายว่าด้วยล่ามในศาลของประเทศสหรัฐอเมริกา (28 U.S. Code § 1827, Interpreters in Courts of the United States: ICUS.) กฎหมายฉบับนี้กำหนดว่า ผู้อำนวยการสำนักงานบริหารของศาลสหรัฐอเมริกา (The Director of the Administrative Office of the United States Courts) มีหน้าที่ตามกฎหมายในการกำหนดมาตรการ เพื่อใช้ในการคัดเลือกและรับรองบุคคลที่มีคุณสมบัติเพื่อทำหน้าที่ล่าม โดยจะต้องมีคุณสมบัติเป็นบุคคลที่สามารถพูดภาษาอื่นนอกจากภาษาอังกฤษได้เป็นอย่างดี มีความรู้ความเข้าใจในขั้นตอนและหลักเกณฑ์ที่ใช้ในกระบวนการพิจารณาในศาลสหรัฐอเมริกาเป็นอย่างดี ซึ่งคุณสมบัติล่ามจัดทำโดยสภาตุลาการสหรัฐอเมริกา (Judicial Council of the United States) เพื่อทำหน้าที่ล่ามในกระบวนการยุติธรรม

คุณสมบัติของล่าม สภาตุลาการ มีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดคุณสมบัติของล่าม (A certified court interpreter) เช่น ล่ามต้องสำเร็จการศึกษาและมีความรู้ความชำนาญทั้งภาษาอังกฤษและภาษาอื่นๆ ที่จำเป็นต้องใช้ในกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ ล่ามต้องได้รับใบรับรองคุณวุฒิมาแล้วอย่างน้อย 2 ปี และมีความชำนาญในการแปลสามรูปแบบ คือ การแปลแบบต่อเนื่อง การแปลแบบฉับพลัน หรือการแปลควบคู่กันไป และการแปลปากเปล่าจาก

การอ่านต้นฉบับ นอกจากนี้สภาตุลาการยังได้กำหนดความรู้ตลอดจนทักษะและความสามารถที่จำเป็นด้วย เช่น ความชำนาญในภาษา กฎหมาย ส่วนการพูด ล่ามจะต้องพูดด้วยถ้อยคำและน้ำเสียงที่ถูกต้อง และการแปล ล่ามจะต้องสามารถตัดสินใจเลือกใช้คำศัพท์ได้อย่างถูกต้อง อนึ่งสภาตุลาการยังมีอำนาจที่จะควบคุมและตรวจสอบจริยธรรมและความประพฤติของล่ามอีกด้วย (ศิริินภา พัฒนุทอง, 2560)

3. ประเทศอังกฤษ การจัดการล่ามในชั้นสอบสวนมีลักษณะคล้ายๆ กับประเทศไทย คือ จะดำเนินการโดยพนักงานสอบสวนซึ่งเป็นตำรวจ ประเทศอังกฤษมีหลักเกณฑ์ที่สำคัญเกี่ยวกับหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการจัดการล่ามและหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการจัดการล่ามให้กับผู้ต้องหาและจำเลยที่ไม่สามารถพูดและเข้าใจภาษาอังกฤษซึ่งเป็นภาษาที่ใช้ในกระบวนการสอบสวนคดีอาญา ทั้งนี้โดยมีหลักเกณฑ์ในการจัดหา เช่น จัดหาให้แก่บุคคลไม่สามารถเข้าใจภาษาอังกฤษ หรือเป็นคนหูหนวก และจะต้องแจ้งสิทธิตามกฎหมายให้บุคคลนั้นทราบ นอกจากนี้กฎหมายอังกฤษยังมีจุดเด่นอีกประการหนึ่ง คือ ในกรณีที่ล่ามซึ่งได้จัดหาให้กับผู้ต้องหาใดถูกเรียกไปเป็นพยานในชั้นพิจารณาคดีของผู้ต้องหา นั้น จะต้องมีการจัดการล่ามคนใหม่ให้กับผู้ต้องหานั้นทันที (ศรีธญา เลิศศาสตร์วัฒนา, 2539)

การจัดการล่าม จะมีหน่วยงานที่ชื่อว่า “หน่วยงานบริหารสังคมท้องถิ่น” (Local Authority Social Services Department: LASSD) ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานสนับสนุนโดยการจัดทำบัญชีรายชื่อล่ามที่มีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ ไว้เพื่อให้กับพนักงานสอบสวนจัดการล่ามให้กับผู้ต้องหา ล่ามที่มีชื่อในบัญชีดังกล่าวจะเป็นผู้ที่ชำนาญมีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์สูงในการปฏิบัติหน้าที่เป็นล่ามในคดีอาญา ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยตำรวจและพยานหลักฐานทางอาญา ค.ศ. 1984 (The Police and Criminal Evidence Act 1984 Code C: PCEA) ได้กำหนดหลักเกณฑ์เพิ่มเติมเกี่ยวกับล่าม ดังนี้ หากผู้ต้องหาไม่สามารถพูดหรือเข้าใจภาษาอังกฤษรวมถึงผู้ที่มีปัญหาทางการได้ยินและไม่มีล่าม จะไม่มีการสอบสวนใดๆ จนกว่าจะมีล่าม และเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนที่จะต้องจัดการล่ามให้กับผู้ต้องหา หลังจากผู้ต้องหาให้ปากคำเสร็จล่ามจะต้องอ่านและแปลด้วยภาษาของผู้ต้องหาให้ผู้ต้องหารับฟังจนเข้าใจ อีกทั้งล่ามจะต้องรับรองคำให้การนั้นว่าได้แปลถูกต้องเป็นความจริงทุกประการ ไม่ได้ดัดทอนเพิ่มเติมข้อความที่แปลแต่อย่างใด จากนั้นผู้ต้องหาและล่ามพร้อมกันลงลายมือชื่อในคำให้การ และกรณีผู้ต้องหาไม่สามารถพูดหรือสื่อสารกับทนายความได้ ผู้ที่จะทำหน้าที่ล่ามต้องไม่ใช่เจ้าหน้าที่ตำรวจ (พระราชบัญญัติว่าด้วยตำรวจและพยานหลักฐานทางอาญาของอังกฤษ)

คุณสมบัติของล่าม ประเทศอังกฤษด้านคุณสมบัติล่าม ได้เปิดหลักสูตรสำหรับอบรมบุคคลที่จะปฏิบัติหน้าที่เป็นล่าม ได้แก่หลักสูตร Diploma in Police Interpreting โดยหลักสูตรจะเน้นผลิตบุคลากรที่จะปฏิบัติหน้าที่เป็นพนักงานล่ามในกิจการของตำรวจโดยเฉพาะเจาะจง เบื้องต้นจะต้องขึ้นทะเบียนกับหน่วยงานแห่งชาติว่าด้วยล่ามเพื่อบริการสาธารณะ (National Registered Public Service Interpreters : NRPSI) ไว้ก่อน โดยเงื่อนไขของผู้ที่จะขึ้นทะเบียนเพื่อทำหน้าที่ล่าม คือ ต้องมีหลักฐานเอกสารจากหน่วยงานของรัฐที่เคยว่าจ้างเป็นล่ามและต้องมีการต่อทะเบียนถูกต้องเรียบร้อยแล้ว อีกทั้งต้องทำงานเกี่ยวกับล่ามมาแล้วครบ 400 ชั่วโมง และล่ามต้องผ่านการขึ้นทะเบียนไว้กับหน่วยงาน NRPSI ข้างต้นแล้วเท่านั้น สำคัญสุดล่ามจะต้องผ่านการตรวจสอบประวัติทางด้านอาชญากรรมทุกคน หากล่ามคนไหนจะต้องทำงานเกี่ยวกับเด็กเยาวชนหรือคนที่ด้อยสติปัญญาจะต้องผ่านการตรวจสอบประวัติอาชญากรรมที่ละเอียดและลึกลงไปอีกระดับหนึ่ง ที่เรียกว่า CRB enhanced clearance

วิเคราะห์ปัญหาการจัดการล่ามในชั้นสอบสวน

วิเคราะห์ปัญหาการจัดการล่าม เริ่มจากปัญหาข้อเท็จจริงในทางปฏิบัติของพนักงานสอบสวนนำไปสู่การแก้ไขตัวบทกฎหมาย ประเทศไทยมีกฎหมายเกี่ยวกับล่ามบังคับใช้อยู่แล้ว คือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 13 กฎหมายฉบับนี้ได้บัญญัติเรื่องเกี่ยวกับล่ามไว้อย่างกว้างๆ ซึ่งไม่ครอบคลุมทุกประเด็นสำคัญ จำเป็นต้องแก้ไขให้ครบถ้วนสมบูรณ์ ได้แก่ ประเด็นคุณสมบัติของล่าม และประเด็นการจัดการล่าม เป็นต้น บนสมมติฐานการวิจัยว่าแม้ว่าประเทศไทยจะมีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 13 บังคับใช้อยู่แล้ว แต่หลังจากบังคับใช้มานาน พบว่ากฎหมายดังกล่าวยังมีปัญหาและอุปสรรคต่างๆ เกี่ยวกับคุณสมบัติของล่ามและการจัดการล่าม ซึ่งไม่เคยมีกฎหมายอื่นใดกำหนดกฎเกณฑ์ไว้อย่างชัดเจน เป็นเหตุให้เกิดปัญหาในการจัดการล่ามในชั้นสอบสวนเป็นอย่างมาก จากการศึกษาค้นคว้าตัวบทกฎหมายในเรื่องเดียวกันของต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศอังกฤษ พบว่ามีเนื้อหาสาระในด้านคุณสมบัติของล่าม กระบวนการและกลไกในการจัดการล่ามในชั้นสอบสวนที่มีประสิทธิภาพ จึงเกิดสมมติฐานขึ้นว่า หากมีการนำมาตรการและกลไกทางกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการล่ามในคดีอาญาในชั้นสอบสวนของประเทศต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้น น่าจะเกิดแนวทางในการประยุกต์ใช้แก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่มีอยู่ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมต่อไป

วิเคราะห์เปรียบเทียบการจัดการล่ามในชั้นสอบสวนตามกฎหมายไทยและต่างประเทศ

1. ประเทศไทย การสอบสวนดำเนินการโดยพนักงานสอบสวนเป็นส่วนใหญ่และกฎหมายไทย คือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 13 กำหนดว่า “การสอบสวนให้ใช้ภาษาไทย” แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือประเทศไทยมิได้มีและใช้แต่เพียงภาษาไทยเท่านั้น ประชาชนยังมีและใช้ภาษาท้องถิ่นหรือภาษาถิ่นรวมทั้งภาษาต่างประเทศอีกจำนวนมาก ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาอุปสรรคสำหรับการสอบสวนเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งในประเด็นนี้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 13 กำหนดแต่เพียงว่า “ในกรณีที่ผู้ต้องหาไม่สามารถพูดหรือเข้าใจภาษาไทยและไม่มีล่าม ให้พนักงานสอบสวนจัดหาล่ามให้โดยมิชักช้า” ส่วนจะจัดหาล่ามที่มีคุณภาพใด ด้วยวิธีการใด และจากที่ใดนั้น กฎหมายไม่ได้บัญญัติไว้แต่อย่างใด

2. ประเทศสหรัฐอเมริกา การสอบสวนดำเนินการโดยศาล มีสภาพตุลาการเป็นผู้กำหนดคุณสมบัติล่าม ล่ามต้องได้รับการศึกษาและมีความชำนาญทั้งภาษาอังกฤษและภาษาที่จะใช้ในการดำเนินคดี ต้องมีใบรับรองคุณวุฒิ โดยมีสำนักงานบริหารของศาลเป็นผู้ที่กำหนดเกณฑ์ที่จะใช้ในการคัดเลือกและรับรองบุคคลที่มีคุณสมบัติทำหน้าที่ล่าม วิธีการใช้ดุลยพินิจนั้นเบื้องต้นศาลจะทดสอบผู้ต้องหาว่ามีความจำเป็นต้องจัดหาล่ามให้หรือไม่ โดย จะถามถึงเรื่องส่วนตัวของบุคคลนั้นและสนทนาเป็นภาษาอังกฤษในเรื่องต่างๆ ไป เช่น มาศาลอย่างไร ทำงานอะไร หลีกเลียงคำถามนำ และจะถามเกี่ยวกับกระบวนการของศาล เช่น ข้อกล่าวหา หน้าที่ของศาล สิทธิของคุณในความในคดีอาญา เป็นต้น หลังจากนั้นก็จะตัดสินว่าจำเป็นต้องมีล่ามในการดำเนินคดีหรือไม่

3. ประเทศอังกฤษ มีหน่วยงานบริการสังคมท้องถิ่น (Local Authority Social Services Department: LASSD) ทำหน้าที่ในการจัดทำบัญชีล่ามที่มีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ไว้เพื่อสนับสนุนตำรวจในการจัดหาล่ามให้กับผู้ต้องหา นอกจากนี้ยังมีหลักสูตรสำหรับอบรมผู้ที่ทำหน้าที่เป็นล่าม ผู้ต้องหาซึ่งพูดภาษาต่างชาติจะไม่ถูกสอบปากคำจนกว่าจะมีล่าม ผู้สอบสวนต้องแน่ใจว่าล่ามแปลตรงตามภาษาของผู้ต้องหา ต้องรับรองและอ่านคำให้การให้ผู้ต้องหาฟังและลงลายมือชื่อพร้อมกันเป็นหลักฐาน กรณีที่ให้การดำเนินคดีทำเป็นภาษาอื่นนอกจากภาษาอังกฤษ ล่ามต้องบันทึกด้วยภาษาของผู้ต้องหาแล้วลงลายมือชื่อรับรอง หลังจากนั้นเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ภาษาอังกฤษที่ต้องแปลคำให้การนั้นเป็นภาษาอังกฤษ ล่ามต้องไม่ใช่เจ้าหน้าที่ตำรวจ และกรณีที่ล่ามถูกเรียกไปเป็นพยานในการพิจารณาคดีของผู้ต้องหา

นั้น ศาลต้องจัดหาล่ามคนใหม่ให้กับผู้ต่อนั้นทันที ล่ามต้องขึ้นทะเบียนกับหน่วยงานขึ้นทะเบียนแห่งชาติ (National Registered Public Service Interpreters : NRPSI) และล่ามทุกคนต้องผ่านการตรวจประวัติทางด้านอาชญากรรม ที่สำคัญหากล่ามต้องทำงานกับเด็กหรือเยาวชนหรือคนที่ด้อยสติปัญญา ล่ามจะต้องผ่านการตรวจสอบประวัติอาชญากรรมที่ละเอียดและลึกซึ้งไปอีกระดับหนึ่ง

สรุป

จากการศึกษาค้นคว้ากฎหมายไทย กฎหมายสหรัฐอเมริกา และกฎหมายอังกฤษ แล้วพบว่ากฎหมายของต่างประเทศเหล่านี้ มีวิธีการในการกำหนดคุณสมบัติและการจัดหาล่าม ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ปรับปรุงกำหนดคุณสมบัติและการจัดหาล่ามตามกฎหมายไทยได้ กล่าวคือ

กฎหมายไทย แม้จะมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดหาล่ามอยู่แล้ว แต่ยังมีบัญญัติกฎหมายไม่ครอบคลุมถึงประเด็นสำคัญไว้ ได้แก่ ประเด็นคุณสมบัติล่ามและประเด็นการจัดหาล่าม ซึ่งทั้งสองประเด็นดังกล่าวมีความสำคัญยิ่ง หากล่ามที่จัดหาโดยพนักงานสอบสวนเป็นล่ามที่ขาดซึ่งคุณสมบัติแปลแบบถูกๆ ผิดๆ อาจส่งผลให้การสอบสวนในครั้งนั้นเป็นการสอบสวนที่มีข้อบด้วยกฎหมายด้วยกฎหมาย ไม่สามารถที่จะอ้างเป็นพยานหลักฐานได้ในชั้นต่อไปได้

กฎหมายสหรัฐอเมริกา กำหนดให้ศาลมีหน้าที่ในการจัดหาล่าม และกำหนดให้มีหน่วยงานอื่น สนับสนุนศาลในการเตรียมพร้อมบุคคลผู้มีคุณสมบัติที่จะทำหน้าที่ล่ามให้ศาล ได้แก่ สภาศาการมีหน้าที่ในการกำหนดคุณสมบัติล่าม และสำนักงานบริหารศาลมีหน้าที่จัดสรรบุคคลเหล่านั้นมาให้ศาลเลือกต่อไป นอกจากนั้นศาลยังสามารถใช้ดุลยพินิจที่จะเปลี่ยนตัวล่ามได้ทันทีเมื่อเห็นว่าขาดคุณสมบัติ

ส่วนประเทศอังกฤษหน่วยงานจัดหาล่ามคือพนักงานสอบสวนคล้ายๆ กับประเทศไทย ต่างกันที่ประเทศอังกฤษมีหน่วยงานสนับสนุนในการจัดหาล่าม กล่าวคือ หน่วยงานบริการสังคมท้องถิ่น (Local Authority Social Services Department: LASSD) มีหน้าที่จัดทำบัญชีเตรียมไว้สนับสนุนล่ามให้แก่พนักงานสอบสวน ล่ามต้องมีคุณสมบัติและผ่านการตรวจสอบประวัติอาชญากรรมทุกคน หากล่ามต้องทำงานกับเด็กหรือคนที่ด้อยสติปัญญา ล่ามต้องผ่านการตรวจสอบประวัติอาชญากรรมที่ละเอียดและลึกซึ้งไปอีก

ข้อเสนอแนะ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 13 กำหนดให้พนักงานสอบสวนมีหน้าที่ในการจัดหาล่ามเพียงประการเดียว ผู้ศึกษาเห็นว่าจำเป็นต้องแก้ไข

เพิ่มเติมกฎหมายดังกล่าวข้างต้น เพื่อให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เช่นหากมีการสอบสวนปากคำ ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือพยานที่ไม่สามารถพูดหรือเข้าใจภาษาไทยและไม่มีล่าม หรือล่ามไม่มีคุณสมบัติเพียงพอ ให้ถือว่า การสอบสวนนั้นมีข้อขัดแย้งกฎหมายและไม่อาจใช้เป็นพยานในชั้นพิจารณาคดีของศาลได้ นอกจากนี้ต้องจัดทำประมวลจริยธรรมล่าม เพื่อเป็นหลักและแนวทางการปฏิบัติของล่าม เพื่อให้เป็นไปอย่างเที่ยงตรงและเป็นธรรม

การแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 13 นั้นควรครอบคลุมประเด็นต่างๆ ดังนี้

ก. หลักเกณฑ์คุณสมบัติของล่าม ควรกำหนดว่าล่ามต้องมีคุณสมบัติด้านภาษาอย่างน้อย สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี มีความรู้ความสามารถทั้งภาษาไทยและภาษาที่จะทำการแปล รวมถึงความรู้กฎหมายตลอดจนบริบทของกระบวนการสอบสวน ล่ามต้องผ่านการฝึกอบรมด้านการล่ามและมีการทดสอบความรู้ความสามารถในการแปล ต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัดตามมาตรฐานประมวลจริยธรรมล่ามต้องซื่อสัตย์ สุจริต แปลตามความเป็นจริง ไม่ตัดทอน หรือเพิ่มเติมในสิ่งที่แปลโดยเด็ดขาด นอกจากนี้เก็บรักษาข้อมูลที่ได้จากการแปลเป็นความลับ อนึ่งล่ามต้องแจ้งให้พนักงานสอบสวนทราบทันทีหรือโดยเร็วที่สุด หากล่ามไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้ เพื่อจะได้จัดหาล่ามมาเปลี่ยนทดแทนโดยเร็ว เป็นต้น

ข. ปัญหาว่าพนักงานสอบสวนจะจัดหาล่ามได้จากที่ไหน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีภาระหน้าที่ในการจัดตั้ง “สำนักงานกลางจัดหาล่ามและล่ามภาษามือ (สลม.ตร.)” ซึ่งเป็นหน่วยงานส่วนกลาง มีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดความเหมาะสมเกี่ยวกับอัตราค่าจ้าง ค่าตอบแทน วางหลักเกณฑ์คุณสมบัติล่าม ตลอดจนรับผิดชอบดูแลกำกับ “สำนักงานล่ามและล่ามภาษามือจังหวัด (สลม.จว.)” ซึ่งควรจัดทำให้ครอบคลุมทุกจังหวัด ส่วนสำนักงานล่ามและล่ามภาษามือจังหวัด (สลม.จว.) มีอำนาจหน้าที่ในการขึ้นทะเบียนล่ามภาษาท้องถิ่นหรือภาษาถิ่นของแต่ละภูมิภาคไว้ ตลอดจนล่ามภาษาสากลทุกภาษาที่ชาวต่างชาติส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในพื้นที่ สรรหาบุคคลที่จะมาเป็นล่าม เริ่มตั้งแต่การรับสมัครบุคคลที่มีความประสงค์จะเป็นล่าม การคัดเลือก และการฝึกอบรมทักษะ ตลอดจนรักษหลักเกณฑ์คุณสมบัติมาตรฐานของล่าม การตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของล่าม การบันทึกจัดเก็บข้อมูลของล่าม ตลอดจนการลงโทษล่ามที่ฝ่าฝืนหรือจงใจหรือประมาทเลินเล่อไม่ทำตามระเบียบที่กำหนดไว้จนเป็นเหตุให้กระบวนการสอบสวนคดีอาญาได้รับความเสียหาย

เอกสารอ้างอิง

- ชลธิชา เกียรติสุข. (2554). การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชนในการดำเนินคดีทางศาล: ศึกษากรณีการให้ความช่วยเหลือทางด้านทนายความในคดีแพ่งโดยรัฐ. ใน วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชัยวุฒิ ออกฉิม. (2556). การเข้าถึงความยุติธรรมผ่านล่าม. ใน วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ.
- ณัฐอร ศรีสว่าง. (2558). การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมสำหรับผู้ที่ไม่พูดภาษาไทย: กรณีศึกษาระบบการจัดล่ามในจังหวัดแม่ฮ่องสอน. ใน สารนิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศรัณยา เลิศศาสตรวัฒนา. (2539). สิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยในการมีล่ามในการดำเนินคดีอาญา. ใน วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศรินภา พัฒนภูทอง. (2560). มาตรการทางกฎหมายในการจัดล่ามให้จำเลยชาวต่างชาติในชั้นพิจารณาคดีอาญา. ใน วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ศุภย์ข้าวเพื่อชุมชน สำนักข่าวอิสรา. (2556). เผยผลวิจัยกระบวนการศาลบกพร้อม-60% คดีชาวบ้านร้อง กสม.ผิดหลักสิทธิมนุษยชน. เข้าถึงได้จาก <https://www.isranews.org/community/comm-news/comm-politics/23390-humanright270513.html>
- สมนึก เขมทองคำ. (2559). การพัฒนาระบบการสอบสวนคดีอาญาของไทย. เข้าถึงได้จาก <http://www.tci-thaijo.org/index.php/phdssj/article/view/67243/54855>
- สรารุช เบญจกุล. (2554). จริยธรรมล่ามในศาลยุติธรรม. เข้าถึงได้จาก <https://mgronline.com/daily/detail/954000004892>
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2551). ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา . ใน ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 125 ตอนที่ 30 ก (หน้า 11). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.